

ผลงานฝีมือเมือง

ฝีมือเมือง 'ศรชัย พงษ์ศา'

จากฝีมือสู่ศิลปิน...หนุ่มเชื้อสายมอญ
ที่ใช้ศิลปะและการศึกษาฝ่าฟันอุปสรรค
จนได้รับสัญชาติไทย

● อรรถภูมิ อองกุลนะ
กรุงเทพธุรกิจ

“ผมอยากมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่านี้ และความรู้สึกนั้นก็ผลักดันให้ผมทำอะไรที่คนอื่นมองว่ายุ่งยาก” ศรชัย พงษ์ศา พุดตอหนึ่งในร้านกาแฟ สะพานมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

คำว่า ‘ชีวิตที่ดี’ คงเป็นคำที่ต่างคนก็ต่างคำนิยาม เช่นเดียวกับเรื่องของ ‘ความดี’ ที่แต่ละคนก็มีมาตรฐานในแต่แบบ หากวันนั้นเขาเล่าความทรงจำในวัยเด็กที่พาตัวเองชวนขาย ดินร่น มุงหาชีวิตที่ดีกว่า เริ่มตั้งแต่การเป็นลูกแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทย ชีวิตส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามแคมป์แรงงาน ทำงานหนักแต่เด็ก มีข้าวคลุกน้ำมันโรยเกลือเป็นอาหารประทังชีวิต

“เราอยู่รวมกันในห้องสังกะสี ห้องหนึ่งอยู่กันประมาณ 4-5 คน ตอนเช้า

ต่างคนก็ต่างไปทำงาน ตกเย็นก็มูมไคร มูมมัน ผมมีเพื่อนรุ่นเดียวกันที่เขาเป็น ลูกคนงานเหมือนกัน คนคนนั้นเรียนหนังสือ ดึกกว่าผมด้วยซ้ำ แต่เขาก็ไม่รู้ว่าจะเรียน ไปทำไม เรียนไปก็ไม่มีบัตร มาโรงเรียนก็ ถูกเพื่อนล้อ เขาจึงเลิกทำงานอย่างเดียว และถึงวันนี้เขาก็ยังเป็นแรงงานอยู่ เจอ คนจ้างดีก็ดีไป ถ้าไม่ใช้ก็ถูกเบียดค่าแรง" ศรีชัย ศิลปินจัดวาง อดีตแรงงานข้ามชาติ เล่าให้ฟังถึงวงจรชีวิตที่เขาคุ้นเคย

แรงงาน (ไม่) ไทย ไม่สบายดี

ในงานวันผู้ย้ายถิ่นสากลปี พ.ศ.2561 (International Migrants Day 2018) เครือข่ายองค์กรที่ทำงานด้านประชากร ข้ามชาติ ระบุข้อมูลตอนหนึ่งว่า นโยบาย การพิสูจน์สัญชาติแรงงานข้ามชาติ สัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ตามมติ คณะรัฐมนตรีทำให้มียอดแรงงานข้าม ชาติเข้าสู่ระบบอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จำนวนทั้งสิ้น 1,187,803 คน

อย่างไรก็ตามยังมีข้อกังขาในเรื่อง การจัดการศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จที่มี สภาพความแออัด นอกจากนี้ยังพบว่า มีการเสนอตัวเลขแรงงานที่เป็นกลุ่ม เป้าหมายในการพิสูจน์สัญชาติที่ไม่ตรงกัน และรัฐบาลไม่สามารถยืนยันได้ว่ากลุ่ม เป้าหมายของจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ ต้องผ่านการพิสูจน์สัญชาติแท้จริงเป็น จำนวนเท่าใด ซึ่งความไม่ชัดเจนในการ นำเสนอตัวเลขของรัฐบาล ทำให้สามารถ คาดการณ์ได้ว่าอาจมีแรงงานข้ามชาติที่ ตกหล่นและยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการ พิสูจน์สัญชาติมากถึง 811,437 คน

ย้อนไปเมื่อ 20 ปีก่อน ศรีชัยก็เป็น หนึ่งในครอบครัวแรงงานต่างชาตินี้เข้ามา ในประเทศไทย เขาเล่าว่าตนและพี่น้อง เกิดในประเทศไทยทั้งหมด แต่พ่อแม่ ครอบครัวเป็นคนมอญที่อยู่ในเมียนมา โดยพ่อหลบหนีมาตามสันเขาชายแดน มาอาศัยอยู่ที่อำเภอสังขละบุรี ก่อนย้าย ถิ่นฐานมาที่อำเภอไทรโยคน้อย และ อาศัยร่วมกับชนกลุ่มน้อยคนอื่นๆ ที่เข้า มาประเทศไทยเช่นกัน

"พ่อผมเป็นคนมอญ เข้ามาในไทย ในปี ค.ศ.1979 ตอนนั้น รัฐเข้ามาควบคุม

ผลงานผืนมอญ

ศรีชัย พงษ์ศา

รายได้ชนกลุ่มน้อย พ่อรู้สีกว่าทนอยู่ สภาพสังคมแบบนั้นไม่ได้ เลยตัดสินใจ ไปตายเอาดาบหน้า หนีตามเพื่อนๆ โดย อพยพเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ แล้ว ก็เริ่มย้ายเข้ามาจากด่านเจดีย์สามองค์ไป ไทรโยคน้อย ผมเกิดที่หมู่บ้านชาวมอญ ด้วยหมอด้ายประจำหมู่บ้านชื่อปารัตริ" "จำได้ว่าตอนเด็กอยู่กับชุมชนผู้อพยพ เป็นแคมป์ของคนที่อยู่พม่าด้วยกัน ในนั้นมีทั้งกะเหรี่ยง พม่า มอญอยู่ด้วยกัน เหมือนสลัม ชุมชนแออัด ด้านหลังมีน้ำเน่า อยู่แต่ในนั้นไม่ได้ออกไปไหน คนที่อยู่ก็ ต่างหาช่องทางทำงาน ไปก่อสร้างบ้าง ไป รับจ้างทำไร่บ้าง จำได้ว่าพี่สาวเริ่มทำงาน ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ บางครั้งทำงานมาเป็น

อาทิตย์แล้วไม่ได้เงินเพราะถูกเขาโกงก็มี"

โชคดีหน่อยที่ศรีชัยยังได้เรียน หนังสือพวกกับชาวพี่สาวทำงานชุด มันลำบากหลัง แม้จะไม่เคยได้เรียนเต็ม สัปดาห์เพราะต้องแบ่งเวลามาทำงาน แต่ ก็ยังไม่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ จุดเปลี่ยนคือเขาย้ายจากจังหวัด กาญจนบุรี มาที่จังหวัดสมุทรสงคราม ทำงานในโรงงานน้ำมันมะพร้าว และย้าย มาเรียนในโรงเรียนเล็กๆ ที่นักเรียน ส่วนใหญ่ก็บุตรหลานของคนในโรงงาน "เถ้าแก่รู้จักกับโรงเรียน แล้ว นักเรียนก็น้อย ไม่ใช่เอกสารอะไรมาก เขาเลยให้เรียน ผมชอบโรงเรียนเกือบทุก อย่างเพราะคุณภาพชีวิตที่โรงเรียนดีกว่า

ที่บ้านมาก อาหารของโรงเรียนที่เพื่อนบอกว่าไม่อร่อย แต่สำหรับเรานั้นดีมาก เพราะได้กินข้าว มีกับข้าว ได้นั่งบนเก้าอี้ มีโต๊ะให้ทำการบ้าน"

"เพื่อน ๆ ก็ล้อว่าเราเป็น 'เด็กคอย' เพราะรู้ว่าเราไม่ใช่คนไทย แต่มันก็ไม่แย่นะ เพราะเรายังเด็ก เพื่อนก็เด็ก แต่ที่แย่คือวันหนึ่งมีตำรวจชายแดนมาอบรมเรื่องยาเสพติดที่โรงเรียน แล้วช่วงหนึ่งเขาก็พูดขึ้นว่า "ไหน...ใครไม่ใช่คนไทยให้ลุกขึ้นมาข้างหน้า" ซึ่งพอพูดจบทั้งห้องก็เงียบ และทุกคนมองมาที่เรา เรารู้สึกว่าแรงกดดันทำให้เราต้องไปแสดงตัว

พอเราออกไป เขาก็ตั้งคอเสื้อ แล้วบอกว่า "ไอ้พ่อแม่คนพวกนี้แหละ คือคนที่เอายาเข้ามาขายลูกหลานพวกเรา" เหตุการณ์ในวันนั้นมันทำให้เราอาย เพื่อนก็ไม่กล้าจะคุยกับเรา บางคนก็ล้อเรา ทว่าเป็นคนเถื่อน เป็นต่างดาว ไอ้ยายยา รู้สึกเสียใจมาก โกรธมาก เพราะพ่อแม่เราก็ไม่ได้ทำแบบนั้น ตั้งแต่นั้นมาเราก็ไม่ชอบที่จะไม่เปิดเผยตัวตนกับใคร"

ชีวิตเปลี่ยนด้วยการศึกษา

ระหว่างเรียนอยู่ชั้นมัธยมฯ เขายังคงทำงานแบกมะพร้าวในโรงงาน แลกกับการได้ค่าแรงมาเป็นค่าอาหาร และยังได้ขึ้นเอกสารสำคัญก็ยิ่งจำเป็น ในขณะที่นั้นศรัทธาใช้บัตรคนต่างดาวเป็นเอกสารยืนยันตัวตนมาตลอด แต่นั่นก็ไม่ใช่เพียงพอที่จะทำให้เขาได้รับโอกาส ได้รับทุนการศึกษาต่างๆ ทั้งที่มีความสามารถ โดยเฉพาะการวาดรูปที่เขา มักจะได้รับรางวัลชนะเลิศมาโดยตลอด

"พอชนะก็ได้ชื่อเสียง กลายเป็นที่รู้จักในชุมชน ใช้การวาดรูปดันตัวเองมา

เรื่อยๆ ได้เงินรางวัลก็เก็บออมไว้ใช้เรียน จนกระทั่งครั้งหนึ่งเราลองส่งผลงานในระดับประเทศ ได้รางวัลจากสมเด็จพระเทพฯ ทำให้โรงเรียนเป็นที่รู้จักระดับจังหวัด ถูกแนะนำปากต่อปากว่าเป็นเด็กต่างดาว วาดรูปเก่งที่ยากได้บัตร เริ่มมีคนอยากช่วยเหลือ แต่ก็ยังไม่สำเร็จ"

วันหนึ่งมีใบปลิวที่บอกว่ามหาวิทยาลัยศิลปากรกำลังรับนักศึกษาใหม่ ซึ่งวิธีการหนึ่งคือการสอบตรง และยื่นผลงาน ทำให้

วิถีชีวิตคนงานก่อสร้าง

เราสอบติด ได้รับคัดเลือกเข้าไป จนกระทั่งวันสอบสัมภาษณ์ เขารู้ว่าเราไม่ใช่เด็กที่มีสัญชาติไทย จึงเรียกเข้าไปคุย อาจารย์ท่านหนึ่งเขาเสนอว่า ให้เรียนไปก่อนแล้วระหว่างนั้นให้ไปทำเรื่องมา เราทำมาเรื่อยๆ

"เรื่องการอยากมีเอกสารสำคัญเป็นสิ่งที่ครอบครัวผมทำมาตลอด ในอดีตต้องจ่าย 5,000 บาทให้กับนายหน้า เพราะเชื่อว่าจะได้เอกสาร โดยที่ไม่รู้เลยว่าถูกเขาหลอก เงินที่จ่ายไปแต่ละเดือนสูญเปล่า จนกระทั่งเมื่อได้เรียนมหาวิทยาลัย เริ่มมีไค์กลางมากขึ้น ช่วง 1-2 ปี ที่ได้เข้ามหาวิทยาลัย ระหว่างนั้นผมเดินทางบ่อยมาก ต้องไปสมุทรสงคราม ไปกาญจนบุรี เพื่อหาหลักฐาน หาพยานที่จะมายืนยันตัวตนจริงๆ ว่าเราเข้าข่ายการขอสัญชาติเหมาตรงไปไม่รู้ก็เที่ยว ไปหาคนที่ยืนยันในช่วงที่เราเกิด ไปตามหาผู้ใหญ่บ้าน หมอตำแย ทาครู ทำอยู่แบบนั้นมานานจนเหนื่อย ช่วงนั้นไม่คิดอะไรแล้ว ขอให้ได้ทำทุกอย่างที่มีช่องทาง เคยมีเจ้าหน้าที่คนหนึ่งเขาคิดว่าเราเข้าข่ายพิจารณาขอสัญชาติ ตาม พ.ร.บ. แต่ก็ไม่กล้าทำเรื่องให้เพราะกลัวจะโดนคนอื่นหาว่ารับเงินมาช่วยเหลือ"

"จำได้ว่าตอนอยู่ปี 2 เทอม 2 วันนั้นเรานั่งเรียนวิชาป็นอยู่ ก็มีโทรศัพท์โทรเข้ามา เป็นอำเภอที่สมุทรสงคราม เขาบอกให้มาพิสูจน์ตนว่าเป็นคนไทย เราดีใจมากวันนั้น วันที่เขานัดก็ไปอำเภอ

เขาให้เข้าไปในห้อง ให้เราร้องเพลงชาติ ปฏิญาณตนว่าต่อไปนี้จะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วก็ลงไปถ่ายรูป ตอนที่เห็นบัตรของตัวเองมันเป็นความรู้สึกที่ยากจะบรรยาย ถ่ายรูปส่งให้ที่บ้าน"

"สำหรับคนต่างดาว การพูดถึงเรื่องทำเอกสารเป็นอะไรที่ยาก วุ่นวาย บางคนล้มเลิกเพราะไม่อยากเสียเวลาทำมาหากินมาทำเรื่อง แต่เพราะผมอยากหลุดพ้นจากตรงนั้น เลยมีแรงผลักดันทำในสิ่งที่คนอื่นมองว่ายาก"

ศิลปินในเมือง

ทุกวันนี้ ศรัทธาเรียนจบปริญญาโท ที่คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นศิลปินจิตอาสาอิสระที่ผลงานโดดเด่น ทั้งยังได้รับทุนไปแลกเปลี่ยนในหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ผลงานของเขาที่ชื่อ 'ผีมอญ' ได้รับทุน Mobility Funding ไปแสดงงานที่ประเทศเยอรมนี ซึ่งเขาบอกว่า เป็นงานที่สะท้อนถึงความเชื่อของคนมอญที่ทุกตระกูลจะมีผีประจำตระกูล เพราะแต่ละตระกูลนับถือสัญลักษณ์ผีประจำตระกูลของตนแตกต่างกันไป ต้องมีการไหว้แสดงความนับถือเป็นประจำทุกปี ในอีกแง่หนึ่งคือการกลับมาพบกันของครอบครัว และการนับถือผีของคนมอญ ก็คือการนับถือบรรพบุรุษ นับถือตัวเอง ที่ใช้หยาดเหงื่อแรงงานสร้างครอบครัวให้แก่คนรุ่นหลัง

ส่วน 'ผีในเมือง' หรือ Alien Capital งานจัดวางชิ้นล่าสุดของศรัทธา บริเวณหน้าหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร คืองานที่เขาและแรงงานผู้ลี้ภัยร่วมกันจัดสร้างขึ้นภายใต้โครงการบางกอก อาร์ต เบียนนาเล่ 2018

"งานชิ้นนี้ประกอบด้วยไม้ไผ่ลักษณะเป็นนั่งร้าน ซึ่งสร้างขึ้นด้วยแรงงานต่างดาว จำลองงานก่อสร้างปกคลุมตู้คอนเทนเนอร์ ส่วนคอนเทนเนอร์ด้านในใช้วิธีดีไอเอสารคดี ที่เก็บมาระหว่างแรงงานมาทำงานให้เรา บัตรต่างดาว หรือสิ่งต่างๆ ที่พูดถึงตัวเขา"

กรุงเทพธุรกิจ

Krungthep Turakij
Circulation: 200,000
Ad Rate: 2,400

Section: จุดประกาย/หน้าแรก

วันที่: พุธ 2 มกราคม 2562

ปีที่: 32

ฉบับที่: 11059

Col.Inch: 202.70 Ad Value: 486,480

หน้า: 1 (กลาง)

PRValue (x3): 1,459,440

คลิป: สีสี่

หัวข้อข่าว: ฝีมือเมือง 'ศรีชัย พงษ์ศา'

“กรุงเทพฯ ในอุดมคติของแรงงาน มีการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติมากที่สุด เพราะทุกคนเชื่อว่ามากรุงเทพฯ จะได้อะไรบ้าง หลายคนเลยทำทุกวิถีทางที่จะมาที่นี่ เราเลยจำลองไฮด์กอสสร้างแล้วให้สัญญาแรงงานมาทำงาน 1 เดือนเต็ม”

ฝีมือเมืองจึงไม่ใช่การพูดถึงวิญญาณในรูปแบบของการเคารพ กราบไหว้บูชา แต่ว่าเป็นลักษณะของการไม่มีตัวตน การไม่ปรากฏให้เห็นชัดๆ จึงเปรียบได้กับสถานะทางสังคมของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพฯ หรือในประเทศไทย ซึ่งไม่มีตัวตน บางคนต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ

“คนต่างด้าวก็เหมือนคำเรียกของคนอพยพมาจากที่อื่น และผมมองว่าคนกลุ่มนี้มักทำงานในประเภทงานที่คนไทยไม่ทำ อยู่ตามโปรเจกต์ก่อสร้าง ในธุรกิจประมง ธุรกิจเกษตรที่ทำรายได้ อย่างน้อยก็อยากให้มองและปฏิบัติกับพวกเขาในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง”